

Pobočka České společnosti ornitologické na Vysočině

Hybrálecká 13, 586 01 Jihlava, IČO 75107988

www.prirodavysociny.cz

Ochrana doupných a jinak biologicky významných stromů v lesích Vysočiny

Zpráva o realizaci projektu v roce 2021

Zpracoval: Ivo Hertl

Úvod

Současná kůrovcová kalamita a způsob její plošné asanace vytváří silný tlak na kompaktnost lesních porostů na Vysočině. Úbytkem vhodného životního prostředí jsou postiženy především druhy adaptované na „vysoký“ les, který jim poskytuje potřebný úkryt ke hnízdění i získávání potravy. Patří sem ptačí druhy hnízdící v otevřených stromových hnízdech jako orel mořský, čáp černý, výr velký nebo jestřáb lesní a druhy hnízdící v dutinách stromů – holub doupňák, sýc rousný, kulíšek nejmenší, brhlík lesní a všechny druhy sýkor, lejsků a šoupálek. K postiženým skupinám patří také další druhy drobných obratlovců (například plch velký, plšík lískový a mnohé druhy netopýrů) i bezobratlých.

Sovy a hmyzožraví pěvci zastávají nepostradatelné ekosystémové funkce v ochraně lesa před drobnými hlodavci a hmyzími „škůdci“ a jejich nižší početnost se může brzy odrazit v dalším zhoršování zdravotního stavu lesů a vést k nadužívání biocidů v krajině.

Nebývalý rozsah těžeb, jejich automatizace velkými stroji a nedostatek lidských zdrojů často neumožňují lesníkům vyznačit významné stromy k ponechání a z porostů mizí i stromy doupné a jinak významné nejen z hlediska biodiverzity, tak genetického potenciálu.

Cílem tohoto projektu je přeznačit dříve označené stromy a pokračovat v jejich plošném vyhledávání a značení. Vzhledem k rozpadu lesů budou navíc ponechané stromy a jejich skupiny vystaveny větším náporům větru a rázem plně osluněny a lze tedy očekávat jejich další úbytek s přímým dopadem na biodiverzitu lesů. Některým druhům je možné přechodně pomoci instalací hnízdních budek, jiné však tato hnízdiště nevyužívají.

Cílové typy stromů

V porostech jsou vyhledávány a k ponechání přirozenému vývoji vybírány a značeny následující typy stromů a jejich skupin:

- stromy s přirozenými dutinami,
- stromy s dutinami vytesanými šplhavci – strakapoudy, žlunami a datly,
- potenciální doupné stromy – tj. vysokokmenné buky, javory a olše,
- stromy s hnízdy zvláště chráněných druhů ptáků (zejm. dravců a čápů černých),
- obzvláště staří a geneticky cenní jedinci.

Značeny a k přirozenému dožití a následnému rozpadu jsou určeny jak žijící tak již odumřelé stromy, vývraty, pahýly či zlomy.

Metodika značení stromů a jejich množství

Vybrané stromy k ponechání jsou značeny modrým rovnostranným trojúhelníkem s délkou strany 10 cm ve výšce zhruba 130 cm nad zemí. Barva se nanáší štětcem nebo sprejem a podle velikosti stromu se na kmen umísťují 2-4 značky.

Dohodou mezi Českou společností ornitologickou a Lesy ČR bylo v běžných hospodářských lesích stanoveno ponechávání až 5 kusů stromů k dožití a přirozenému rozpadu na hektar porostu. Stromy se číslují pořadovým číslem v rámci dané oblasti, která zahrnuje jedno nebo více aktuálních lesnických oddělení a vytváří nejlépe logický celek ohraničený stabilními prvky (orná půda, louky, silnice, železnice, tok říček a řek). Číslo i hranice oddělení nejsou dlouhodobě stálé a mění se mezi navazujícími LHP, z toho důvodu nejsou pro dlouhodobou evidenci vhodné.

U každého evidovaného stromu se povinně zaznamenává jeho poloha (prostřednictvím GPS přístroje), druh stromu a počet dutin ve třech kategoriích:

- dutiny vhodné pro hnízdění sýců rousných, datlů černých a holubů doupnáků,
- velké dutiny, typicky vhodné pro hnízdění puštíků obecných a rozmnožování veverek,
- malé dutiny, vhodné zejména pro hnízdění pěvců.

Na lokalitách, které se staly součástí nově vzniklých maloplošných zvláště chráněných územích již stromy nejsou nově přeznačovány.

Rozsah práce v roce 2021

V roce 2021 bylo vybráno sedm pracovních oblastí se snahou přednostně dokončit zpracování dříve rozpracovaných revírů a pokračovat v obnově a novém značení na území v rámci LHC Vysočina:

- Lesy ČR, LS Ledeč nad Sázavou – revír Orlovy
(katastrální území Rozkoš u Humpolce)
- Lesy ČR, LS Nové Město na Moravě – revír Sklené
(Dlouhé)
- Lesy ČR, LS Nové Město na Moravě – revír Bohdalov
(Stáj)
- Lesy ČR, LS Třebíč – revír Dukovany
(Valeč)
- Lesy ČR, LS Telč – revír Telč
(Třeštice, Hodice)
- Lesy ČR, LS Pelhřimov – revíry Kostelecký vrch a Pouště
(Beranovec, Vílanec)
- LHC Vysočina
(Čejkov, Nová Buková)

Příležitostně značení probíhalo i na území dalších, dříve zpracovaných, katastrů. Do terénních prací se v roce 2021 zapojilo 7 mapovatelů, do databáze bylo nově zaneseno 1015 stromů. Výsledky jsou uvedeny v průběžně aktualizovaných mapách pro jednotlivé lesní správy:

- LS Ledeč nad Sázavou – revír Orlovy: mapoval Ivo Hertl
<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=11FT16gzgnovHOK4MwJBHSOYRyTR0qy18&usp=sharing>
- LS Nové Město na Moravě – revír Bohdalov: mapoval Marek Kyselica
revír Sklené: mapoval Ivo Hertl
https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1D6tKncHjmCoAN_3jZWx636ovfoS8P8KE&usp=sharing
- LS Třebíč – revíry Třeбенice a Dukovany: mapoval Tomáš Skříček
<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1yru9mwa1y3St0AS51zC85rf-9QbChFic&usp=sharing>
- LS Telč – revír Telč: mapoval Martin Slepica a Filip Hruška
masiv Javořice: mapoval Filip Hruška
https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1ogE-VxBPFvI-1gXR_-hs9u12SjwELxu&usp=sharing
- LS Pelhřimov – revíry Kostelecký vrch a Pouště: mapoval Ivo Hertl,
revír Bezděchov: mapovala Martina Štěpánková
revír Nová Cerekev: mapoval Filip Hruška
https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1di7nsNOUCS_4gP11iNi-pIXx_W4TeuKt&usp=sharing
- LHC Vysočina: mapoval Filip Hruška
https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1JklEzgCpRlcRo_6tOfdEo0Lfk_MIzDC&usp=sharing
- LHC Lesy města Jihlavy: mapoval Ivo Hertl
<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1NfLBCma8ssFZWLVcQjihhN9s0Os8QLJft&usp=sharing>

Pro úplnost zde uveden přehled území, ve kterých v roce 2021 práce neprobíhaly:

- LS Náměšť nad Oslavou
<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1rVrlwFjmhOrGo7sxpRCYOs81HXGtv4FK&usp=sharing>
- LHC Lesy Velkostatku Velké Meziříčí
<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=10M3k3tOi2R1zXKrBiQ8gSYFLJZfg-LS-&usp=sharing>
- Městys Křižanov
<https://www.google.com/maps/d/viewer?mid=1AwQsBkzCoWLEzkKFKPiPdtz6OiVCfmJS&usp=sharing>

V souvislosti se zapojením dalších spolupracujících hospodářů budou průběžně přibývat další obdobné mapové databáze. Členěny jsou po jednoznačně a snadno identifikovatelných oblastech namísto dřívějšího dělení podle čísel oddělení (ta jsou platná pouze v rámci platného LHP).

Jednotlivé body v mapě potom obsahují grafickou informaci a textový popis (viz dále), případně fotku daného stromu. Grafická podoba bodu obsahuje informaci o:

- vitalitě stromu: zeleně – živý strom,
červeně – odumřelý strom;
- typu dutin: bod – strom bez ptačích hnízdišť (dutin a hnízd),
čtverec – strom s dutinami vhodnými pro datly, sýce a holuby doupňáky,
kosočtverec – strom bez dutin vhodných pro datly, sýce a holuby doupňáky,
s velkými dutinami a škvírami,
kruh – strom pouze s malými dutinami, vhodnými pro kulíška a pěvce,
hvězdička – strom s velkým ptačím hnízdem.

Textový popis je kód, který v sobě zahrnuje popis označeného stromu a skládá se z čísla uvedeného na stromě + označení zda se jedná o strom doupný (nic) nebo odumřelý = torzo (t), strom s velkým hnízdem (h), nebo již ležící strom (l) + druh dřeviny + počty jednotlivých dutin výše uvedených tří kategorií.

Například 4SM400 – živý smrk s číslem 4 a čtyřmi malými dutinami vhodnými pro pěvce

6tJV001 – torzo javoru s číslem 6 a jednou velkou škvírou vhodnou pro puštíky

12BK130 – buk s číslem 12 s jednou menší dutinou a třemi dutinami vhodnými pro datly, sýce a doupňáky

8hMD – modřín s číslem 8 a velkým hnízdem v koruně stromu.

Závěr

V roce 2019 bylo s finanční podporou Kraje Vysočina obnoveno terénní vyhledávání a značení doupných a jinak biologicky významných stromů. Práce pokračovaly v roce 2020 a 2021, kdy proběhly na území pěti lesních správ Lesů ČR a Arcibiskupství Pražského. Do mapové databáze bylo zaneseno celkem 1015 stromů. Celkový počet přeznačených a nově označených stromů v mapových přehledech tak dosáhl množství cca 2600 stromů.

Za prakticky dokončené považujeme vyznačení doupných stromů v oblastech masivu Javořice (LS Telč) a Orlíku (LS Ledec nad Sázavou), na pravém břehu Dalešické přehrady (LS Třebíč), revíru Kostelecký vrch (LS Pelhřimov), revíru Osová (LS Náměšť nad Oslavou) a revírů Sklené & Moravec (LS Nové Město na Moravě).